

ve kovanice nijesu stvorene po ugledu na dobre narodne i književne riječi, niti po sistemu dotičnog jezika. Nije onda čudo što takve riječi, poput nedonoščadi, vrlo kratko žive. Za ovakve književnike ne bi se moglo kazati da su tvorci književnog jezika. Prije bi se reklo da su to oni koji svojim radom usporavaju realizovanje postojećih zakonitosti i tendencija u jednom jeziku.

Škola (naročito nastava maternjeg jezika) i fakultet takođe imaju znatnog udjela u formiranju i daljem razvitku književnog jezika. Glavni im je zadatak da upoznaju druge sa književnom normom (koju su već dali gramatičari) i da traže poštovanje te norme. Na taj način se jezička kultura obrazovanih ljudi podiže stalno na viši nivo.

Na osnovu ovoga što smo rekli, možemo zaključiti da su jezički stručnjaci, književnici i nastavnici maternjeg jezika tri osnovna elementa koji zajedno čine ono što smo nazvali subjektivnim faktorom u jeziku. Taj faktor, još jednom da kažemo, nije primaran. Odlučujući značaj imaju objektivne zakonitosti po kojima se jezik razvija, nezavisno od ljudske volje, a subjektivni faktor svojom svjesnom aktivnošću omogućuje, odnosno usporava, bržu realizaciju tih zakonitosti.

O S V R T I

O ZNAČENJIMA NEKIH RIJEČI

1. Pridjevi »različan« i »različit«

Na prvi se pogled vidi da su oba pridjeva načinjena od iste imeničke osnove kojoj su dodana dva različna nastavka (-an, -it). Takvih pridjeva ima više, npr. vječan – vječit, ponosan – ponosit, potreban – potrebit, uzoran – uzorit. U Pravopisnom rječniku zabilježena su oba pridjeva, kao i imenice koje su od njih izvedene (»različnost« i »različitost«). U Broz-Ivekovićeve Rječniku također se navode oba pridjeva s istim značenjem (verschieden, varius). Nema sumnje da su značenja tih pridjeva vrlo slična i da ih je često teško razgraničiti, te se zato oni veoma često zamjenjuju. Posljedica je toga ta da je upotreba pridjeva »različan« sve rjeđa, a pridjeva »različit« sve češća. No da ipak ta dva pridjeva nemaju uvijek posve jednako značenje, najbolje pokazuju primjeri u kojima se ne bismo lako odlučili da ih zamijenimo. Takav je primjer poslovice »Budalaština je različna« (Broz-Ivekovićeve Rječnik, str. 327). Tu se govori o jednom pojmu koji se javlja u više oblika, ali uvijek ostaje isti. Isto značenje ima pridjev »različan« i u ovom primjeru: »Ali različna riječ za tu upitnu zamjenicu nije dakako jedina razlika među tim dijalektima« (Jonke: Knjiž. jezik u teoriji i praksi, II izd., str. 189), gdje nikako ne bi odgovarao pridjev »različit« iz

istog razloga kao i u navedenoj poslovice, jer je riječ o istoj upitnoj zamjenici, koja ima samo drugačiji oblik u svakom dijalektu (što, ča, kaj). Tako je i u ovim primjerima: »...različna funkcija traži u izvjesnom smislu i različan izraz« (Jonke, o.c., str. 185); »Isto tako su oblici govornih rezonatora različni u svakoga pojedinca« (Stevanović: Gramatika sh. jez., III izd., str. 28), tj. ti oblici se međusobno razlikuju; »Po slaganju s imenskim riječima prijedlozi su različni« (Brabec-Hraste-Živković: Gramatika hs. jez., IV izd., str. 155), tj. isti prijedlozi s različnim osobinama, npr. prijedlozi koji se slažu s jednim, s dva i tri padeža. Ovamo ide i prilog »različno« u primjeru iz Broz-Ivekovićeve Rječnika (str. 327): »Đavo koji se različno pretvarao...«, dakle govori se o istom pojmu (đavo) samo u različnim oblicima.

U rečenicama u kojima se izriče neka usporedba među pojmovima trebalo bi pridjevu »različan« davati prednost pred sličnim pridjevom »različit«, što mnogi pisci i čine, npr.: »A ipak su to dva različna pojma« (Jonke, o.c., str. 182), tj. narodni i književni jezik; »Za vokal »ě« (jat) dokazuje poredbeno gramatika da je postao od dva različna glasa...« (Maretić, Gram. i stil., II izd., str. 52); »...tako je i u vrlo mnogim riječima osnova različna od korijena« (Maretić: o.c., str. 254). Takav je i ovaj primjer u Broz-Ivekovićeve Rječniku (str. 327):

»Tako su ljudi *različni* na svijetu tijelom, ali su još *različniji* dušom...

Sve se češće upotrebljava pridjev »različit« u značenju »različan«. Evo nekoliko primjera: »... da su mnogobrojni jezici sveta i od samoga početka morali biti *različiti*« (Stevanović, o.c., str. 3); »... bili su *različiti*, a opet po nečemu slični« (Selimović, Derviš i smrt, str. 93); »Uzroci su *različiti*, ali su posljedice iste (isto, str. 348); »*Različiti* smo, a opet isti« (isto, str. 371); »Kada se nađu zajedno dva suglasnika *različite* zvučnosti...« (Težak-Babić, Pregl. gram. hs. jez., str. 47).

Značenje priloga »različno« preuzeo je prilog »različito« u ovim primjerima: »Teško će se sporazumjeti dva čovjeka koji misle *različito*« (Selimović, o.c., str. 199); »*Različito* reagiraju naši ljudi na jezične i pravopisne pogreške« (Jonke, o.c., str. 249).

Česti su primjeri u kojima pridjev »različit« ima svoje posebno značenje, malo drugačije od pridjeva »različan«, npr.: »Očevici su davali *različita tumačenja*« (Vjesnik, 28. VIII 1967); »U subotu su se u Dunavu, na dva *različita* mjesta, utopile dvije osobe« (Glas Slavonije, 8. VIII 1967); »... narednih dana na redu su književni miting, *različite* školske svečanosti i 'susreti mladih'« (Glas Slavonije, 8. VIII 1967); »... razumljivo je da ti pridjevi pokazuju *različite* odnose prema jednini« (Težak-Babić, o.c., str. 155); »... riječi koje izražavaju *različite* osobine bića, stvari i pojave« (isto, str. 84).

Da objasnim u čemu je bitno značenje pridjeva »različit« i bitna razlika u značenju između toga pridjeva i vrlo sličnog pridjeva »različan«, poslužiti ću se jednostavnim primjerima. Kad čujemo da je netko bio u *različitim* zemljama ili gradovima, ne mislimo na razlike među tim zemljama ili gradovima koje se tiču, recimo, njihove veličine, prirodnih ljepota, broja stanovništva, razvijenosti, povjesnih ili kulturnih značenosti i sl., već mislimo na broj zemalja ili gradova, a razlike čak ne moraju ni postojati, ali mogu. Kad kažemo da je neka vijest objavljena u *različitim* novinama, znači da je objavljena u nekim novinama, koje su, razumije se, različne. U navedenom primjeru iz »Glasa Slavonije« spomenuta dva različita mjesta na Dunavu ne znače da se ona moraju razlikovati po nekim osobinama, npr. po dubini vode ili po sastavu obale, već da se one dvije osobe nisu utopile na istom mjestu.

U primjerima u kojima pridjev »različit« ima spomenuto značenje možemo taj pridjev zamijeniti pridjevom »mnogi«, dakle: »mnoje tumačenja, mnoge školske svečanosti, mnogi odnosi, mnoge osobine, mnoge zemlje i gradovi, mnoge novine, a tu zamjenu ne možemo izvršiti u primjerima s pridjevom »različan« i u onim primjerima u kojima je upotrijebljen pridjev »različit« mjesto pri-

djeva »različan«. U skupu »dva različita mjesta« (na Dunavu) iz navedenog primjera ne možemo upotrijebiti »mnogi« mjesto »različit«, jer je riječju »dva« tačno određen broj mjesta na Dunavu, pa je pridjev »različit« i nepotreban. U navedenom primjeru iz Selimovićeve djela (»Uzroci su različiti, ali su posljedice iste«) mogli bismo doduše mjesto »različiti« kazati »mnogi« da nije u suprotnoj rečenici riječ »iste«, kojoj u prethodnoj rečenici jedino može odgovarati pridjev »različni«.

Da zaista pridjev »različit« ima svoje posebno značenje, koje se ne mora uvijek podudarati sa značenjem pridjeva »različan«, pokazuje i njegova zamjena pridjevom »razni« (»razan«), kojega doduše nema u Pravopisnom rječniku, ali je zabilježen u Broz-Ivekovićevu Rječniku s istim značenjem kao »različan« i »različit« i koji sve više potiskuje pridjev »različit«. Tako u primjeru iz Kolarove »Križe«: »Padali su tu *razni* prijedlozi i mišljenja« mjesto »razni« možemo upotrijebiti »različiti« u značenju »mnogi«. Istu zamjenu možemo izvršiti i u ovom primjeru »Ježera, izletišta, toplice, kampovi i *razni* drugi turistički punktovi...« (Vjesnik, 13. VIII 1967). Pokušamo li u navedenom Selimovićevoj primjeru »Različiti smo, a opet isti« upotrijebiti pridjev »razni«, lako ćemo se uvjeriti da to ne možemo učiniti, i to zato što ovdje pridjev »različit« ima značenje pridjeva »različan«. Zanimljiv je i ovaj primjer iz Težak-Babićeva »Pregleda« (str. 43): »Katkad se u takvim glasovnim skupovima nađu u neposrednom susjedstvu dva glasa *različita* po tvorbi... pa ta *različitost* otežava izgovor. Težnja za što lakšim i udobnijim izgovorom dovodi onda do *različitih* promjena...« Premda je u tim rečenicama dvaput upotrijebljen isti pridjev (»različit«), on nema u prvoj i drugoj rečenici isto značenje. U prvoj rečenici on ima značenje pridjeva »različan«, a u drugoj ima svoje pravo značenje, te ga zato samo u drugoj rečenici možemo zamijeniti pridjevom »razni«, odnosno »mnogi«. Imenica »različitost« u prvoj rečenici upotrijebljena je također u značenju imenice »različnost«.

Koliko ima razilaženja i neslaganja među piscima pri upotrebi tih triju pridjeva, neka pokažu i ova dva primjera iz Andrićevih djela: »Ibro Solak je gura svoja kolica i u *raznim* tonovima, *različitim* po visini i modulaciji, vikao...« (Snopići, Sabr. djela, VIII/176); »Ovaj strah nema veze sa tako mnogobrojnim i *različnim* bojaznima...« (Knjiga, Sabr. djela, IX/73).

2. Pridjevi *slamni* – *slamnat*, *kožni* – *kožnat*, *mesni* – *mesnat*

I ovi se pridjevi često zamjenjuju jer su im značenja bliska, ali ipak među njima ima razlike. U Broz-Ivekovićevu Rječniku (str.

421) spominju se »slamni šeširi« i »slamni stolci«, tj. šeširi i stolci načinjeni od slame. Iz narodnih je pjesama poznat epitet »pěrní« uz imenicu buzdovan, tj. buzdovan koji ima nekoliko pera. npr. šest pera (šestoperac, šestoperac).

Pridjevi s nastavkom *-nat*, npr. pernat, lisnat, čvornat, resnat, papirnat i dr., znače da imenica uz koju stoje ima ono ili da je načinjena od onoga što znači temeljna imenica od koje je pridjev izveden, dakle npr. lisnato je ono drvo koje ima lišća, čvornata je grana na kojoj ima čvorova, a papirnata haljina je haljina od papira. Ali nastavak *-nat* daje pojedinim pridjevima i malo drugačije značenje, a to je da imenica uz koju stoje ima u velikoj mjeri ono što znači temeljna imenica od koje je pridjev izveden. Prema tome, *pernata* živina je živina pokrivena perjem, a ne nekolikim perima, kao što ih ima buzdovan, i zato nitko neće reći »perna« živina.

Analogno tome trebalo bi razlikovati značenje pridjeva »slamni« (= od slame) od značenja pridjeva »slamnati« (= pun slame), »kožni« (= od kože) od »kožnat« (= pun kože) i »mesni« (= od mesa) od »mesnat« (= pun mesa), ali se ti pridjevi zamjenjuju zbog bliskosti svojih značenja. Pravilnije je, čini mi se, »slamni« šesir nego »slamnati« šesir, te bi i poznata gostionica u Stubičkim Toplicama trebalo da se zove »Pod slamnim krovom«, jer joj je krov načinjen od slame, a ne »Pod slannatim krovom«.

Zamjenjuju se i pridjevi »kožni« i »kožnat«, pa se govori: kožnat kaput, kožnat remen, kožnata torba, kožnato odijelo, kožnate cipele, kožnate rukavice, a bilo bi pravilnije: kožni kaput, kožni remen, kožna torba itd.

Pridjev »mesni« ima jedno značenje, a »mesnat« drugo. Zajutrak može biti *mesni*, a ne može biti »mesnat«. Ruka, naprotiv, može biti *mesnata* a ne može biti »mesna«, jer mesnata je ona ruka u kojoj ima mnogo mesa, dakle koja je debela, snažna, jaka. Proizvodi od mesa jesu *mesni* proizvodi, a ne »mesnati«, te bismo stoga očekivali da i složeni pridjev glasi »suhomesni«, a ne »suhomesnati«, kako je zabilježeno u Pravopisnom rječniku, dakle s nastavkom *-an*, kao što ga ima i složeni pridjev »bezmesan«.

3. Veznička služba priloga »ukoliko«

U čl. 98. t. i) Pravopisa (veliko izdanje) nalazimo ovaj primjer: »*Ukoliko* više radi, utoliko više i dobije«, gdje prilog »ukoliko« ima značenje poredbenog veznika, kojemu u glavnoj rečenici odgovara prilog »utoliko«. Na str. 109, u čl. 120. t. b), govori se o odvajanju zarezima umetnutih rečenica od drugih rečenica pa se na kraju kaže: »Stoga se one i ne odvajaju zarezom, *ukoliko* rečenica nije odveć duga.«

Ovom nas prilikom ne zanimaju pravila o zarezu uz umetnute rečenice, već značenje riječi »ukoliko«. Već na prvi pogled uočavamo razliku u značenju priloga »koliko«, koji je i u jednom i u drugom primjeru upotrijebljen u vezničkoj službi, samo što u prvom primjeru ima poredbeno značenje, a u drugom pogodbeno.

U našim gramatikama, koliko mi je poznato, ne spominje se »ukoliko« među pogodbenim veznicima, iako se on sve više upotrebljava, kao što se vidi iz slijedećih primjera: »A ide zima, sirotinjski dušmanin. Sve je još suvo, i zeleno je, *ukoliko* nije sagorelo od letošnje žege ...« (Andrić: Razgovor, Sabr. djela, VIII/232); »Tako je otišao i to poslepodne, kad je trebalo da nasluti – *ukoliko* dete može da nasluti – šta je i ko je Prelac« (Andrić: Mila i Prelac, Sabr. djela, IX/46); »... da je u teškom položaju čovjek koji je duhovno razvijeniji od drugih, *ukoliko* ga ne štiti položaj ...« (Selimović: Derviš i smrt, str. 209); »... ovi nastavnici u drugi plan svojih nastojanja, *ukoliko* i to ne isključuju, stavljaju razvijanje sposobnosti za leksičko bogaćenje ...« (Pedagoški rad, XXII, br. 5–6, str. 237); »... postoji mogućnost da nepoznate ronilačke ekipe opljačkaju galiju *ukoliko* se uskoro njezin sadržaj ne digne s dna« (Vjesnik, 19. IX 1967); »... Schram prijeti da će, *ukoliko* ne dobije brz odgovor od generala Mobotua ...« (Glas Slavonije, 18. VIII 1967).

Udara u oči da je u svim navedenim primjerima osim jednog priloga (veznik) »ukoliko« upotrijebljen u odričnoj pogodbenoj rečenici koja stoji iza glavne rečenice ili između njezinih dijelova i da se u tom slučaju može zamijeniti vezom »osim ako«, koju spominje Florschütz u svojoj Gramatici hrv. ili srp. jezika među pogodbenim veznicima. Tako bi navedeni primjer iz »Vjesnika« s tom zamjenom glasio ovako: »... postoji mogućnost da nepoznate ronilačke ekipe opljačkaju galiju *osim ako* se uskoro njezin sadržaj ne digne s dna«, a primjer iz Selimovićeve djela: »... da je u teškom položaju čovjek koji je duhovno razvijeniji od drugih, *osim ako* ga ne štiti položaj.« Zamjena se ne može izvršiti ako je pogodbeni rečenica u inverziji.

Veza »osim ako« daje rečenici dvojako značenje: značenje izuzimanja i značenje pogodbe, dakle galija neće biti opljačkana samo u tom slučaju (izuzimanje) ako se njezin sadržaj uskoro podigne s dna (pogodba, uvjet), odnosno: nije u teškom položaju duhovno razvijeniji čovjek samo u tom slučaju (izuzimanje) ako ga štiti položaj (pogodba, uvjet).

Mogli bismo u navedenim odričnim pogodbenim rečenicama mjesto »ukoliko« upotrijebiti i veznik »ako«, ali u tom slučaju ne bi bilo istaknuto izuzimanje, već samo pogodba. Ako u potvrdnoj pogodbenoj rečenici po-

kušamo zamijeniti »ukoliko« vezom »osim ako«, vidjet ćemo da to ne možemo učiniti. Ovdje je zamjena za »ukoliko« samo »ako«, odnosno »li«, što je i logično jer tu nema izuzimanja. Rečenica »... da će biti najoštrije kažnjeni *ukoliko* budu izazivali nerede ...« (Glas Slavonije, 10. VIII 1967) glasila bi ljepše: »... da će biti najoštrije kažnjeni *ako* budu izazivali (budu *li* izazivali) nerede ...«

Ako je tačno da »ukoliko« u odričnim pogodbenim rečenicama znači »osim ako«, onda je neopravdana njegova upotreba u potvrdnim pogodbenim rečenicama, što je u današnjem jeziku česta pojava, pa se čak i dopusni veznik »ako i« zamjenjuje vezom »ukoliko i«, npr. »*Ukoliko* su i razbijali ograde Latinluka i muslimanske kasabe, ostajale su njihove vlastite ograde« (Selimović, o.c., str. 289).

4. Nepravilna upotreba priloga »daleko«

Da prilog »daleko« ima mjesno značenje, zna svaki učenik osnovne škole. Gramatika nas uči da se neki načinski i količinski prilozima prilažu ne samo glagolima (npr. »*Lijepo* je govorio.« »*Dosta* je govorio.«) nego i pridjevima i drugim priložima da označe stupanj njihova značenja (npr. »Milan je *vrlo* dobar učenik.«; »Milan uči *dosta* dobro.«). Količinski prilozima mogu stajati i uz komparativ pridjeva i priloga, npr. *mnogo* bolji učenik, *malo* skuplja košulja, *dosta* veće selo; »Učio je *mnogo* bolje«, »Platio je *malo* skuplje«, »Pisao je *dosta* urednije«.

Mnogi primjeri iz novina i svakodnevnog govora pokazuju da se mjesni prilog »daleko« upotrebljava bez prave potrebe uz komparativ pridjeva i priloga, npr. »... ove godine stanje je *daleko* teže« (Glas Slavonije, 18. VIII 1967); »... on *daleko* uspješnije igra u sredini« (Glas Slavonije, 15. VIII 1967); »... već je potrebno da se učini *daleko* više« (Glas Slavonije, 10. VIII 1967).

U svim tim primjerima mjesto »daleko« trebalo je upotrijebiti »mnogo«, »kudikamo«, »neuporedivo«, te bi tako prvi primjer glasio: »... ove godine stanje je *mnogo* (kudikamo, neuporedivo) teže.«

Još je nepravilnija upotreba priloga »daleko« uz superlativ pridjeva i priloga, jer je besmislena, a besmislena je zato što se samim superlativom, bez ikakva dodatka, izriče neko svojstvo u najvećoj mjeri. Stoga u primjerima: »... nizozemski trio 'The Shepards', kojemu ... pripada epitet *daleko* najboljih izvođača ...« (Vjesnik, 7. VIII 1967); »Anketa na sveučilištu je pokazala da je među studentima senator Robert Kennedy *daleko* najpopularnija ličnost Demokratske stranke« (Vjesnik, 1. VIII 1967); »... što je *daleko* najveći postotak nepismenosti na svijetu« (Glas Slavonije, 25. VIII 1967) treba mjesto priloga »daleko« upotrijebiti pri-

log »nesumnjivo« ili priloški izraz »bez sumnje«, koji imaju modalno značenje, jer izražavaju mišljenje ili uvjerenje govornog lica. Prema tome, nizozemski su izvođači *nesumnjivo* (bez sumnje) najbolji, Robert Kennedy je *nesumnjivo* (bez sumnje) najpopularnija ličnost Demokratske stranke, a postotak nepismenosti o kojem se govori *nesumnjivo* (bez sumnje) je najveći na svijetu.

Ako analogno primjerima u kojima prilog »daleko« stoji uz superlativ pridjeva upotrijebljen je on i uz pridjev »premalni«, koji znači svojstvo u prevelikoj mjeri (isp. prestar, premlad, prekrasan, prepošten, preskup i dr.): »Osječki pokušaj organiziranja škole plivanja pohvalan je, ali *daleko* premali ...« (Glas Slavonije, 6. VIII 1967). Kao i u prethodnim primjerima, i u tom primjeru nema mjesta prilogu »daleko«, već ga treba zamijeniti riječima »nesumnjivo« ili »bez sumnje«, te bi rečenica glasila: »Osječki pokušaj organiziranja škole plivanja pohvalan je, ali *nesumnjivo* (bez sumnje) premali ...«

5. Višeznačna riječ »više«

U našem jeziku ima dosta riječi koje se podudaraju po obliku, a razlikuju svojim značenjem, te, prema tome, ne pripadaju istoj vrsti. Spomenimo podudaranje po obliku mnogih pridjeva srednjeg, odnosno muškog roda i načinskih priloga na -o/-e, odnosno -ski (npr. *tj. Toplo* mi je; *čarški* prijesto: *Čarški* su ih pogostili). Poznata je i upotreba tzv. nepravilnih prijedloga i nepravilnih veznika, tj. takvih prijedloga, odnosno veznika koji osim prijedloške, odnosno vezničke službe vrše i prilošku službu, npr. »*Širom* naše zemlje grade se hidrocetrane« (prijedlog): »Vrata i prozori su *širo* otvoreni« (prilog), ili: »Pišite nam *kad* stignete kući« (veznik): »*Kad* ste bili kod nas?« (prilog).

Među takve višeznačne riječi ide i riječ »više«, što se vidi iz ovih primjera (svakako da ima još i drugih značenja osim ovih koja ću navesti):

- a) Desno mu je rame *više* od lijevog (opisni pridjev srednjeg roda u komparativu);
- b) Danas avioni mogu *više* letjeti nego prije tridesetak godina (načinski prilog u komparativu prema pozitivu »visoko«);
- c) *Više* očiju *više* vidi (količinski prilog u komparativu prema pozitivu »mnogo« – supletivni oblik);
- d) Ne mogu *više* izdržati ovo mučenje (prilog u značenju »dulje«);
- e) *Više* vam nećemo dolaziti (prilog u značenju »ubuduće«);
- f) *Više* Marka knjigu opazio (prijedlog s genitivom u značenju »iznad«);
- g) Tri *više* pet jesu osam (*više* = uplus, u matematici).

Slobodan Kovačević

KOJEG JE RODA IMENICA VELEŽ?

Među imenice koje se sklanjaju po dvjema deklinacijama spada i vlastito ime Velež. To je ime jedne od najviših planina u središnjem dijelu Hercegovine i ime dvaju nogometnih klubova (u Mostaru – prvoličaš i u Nevesinju – mjesni klub). Planina Velež je bez ljudskih naselja, ali čitav jedan niz naselja ispod Veleži, a iznad mostarske kotline, naziva se Pödvležje i njegovi etnici Podvelešci (jedina za muški rod Pödvležac, za ženski rod Pödvležka).

Prof. dr Tvrtko Kanaet u monografiji »Podveležje i Podvelešci«¹ piše:

»Podveležje je dobilo ime po planini Velež. Sama planina je ženskog roda. Vrlo često se čuje pogrešno: »u Veležu« i sl. Na rod s obje strane Veleži upotrebljava tu imenicu uvijek u ženskom rodu. Podvelešci to redovno čine. U svojim »kajdama« pominju je uvijek u ženskom rodu. I za Nevesinje je Velež ženskog roda. Oni zovu vrhove Veleži: Mala Velež, Velika Velež i Zapadna Velež.

Prikupio sam neke njihove kajde iz kojih se to jasno vidi:

O Veleži, ti se oborila,
što si moje zlato zaklonila...
Burazeru, hajde makni brže,
kobila ti u Veleži hrže.«

U svagdašnjem govoru u Hercegovini, osobito u onom dijelu koji je blizu Veleži, ova je riječ u ženskom rodu kad se govori o Veleži kao planini: »Ufatila se kōra na Veleži.« »Da đavo slomije nogu na Veleži, ja bih bio kriv!« Ali se u novije vrijeme čuje ova riječ i u muškom rodu u govoru doseljenika u krajeve oko Veleži i kad se misli na nogometne klubove u Mostaru i Nevesinju, koji nose ime ove planine.

Najveći broj riječi koje se završavaju na suglasnik ili -o < I muškoga je roda, tako da su one ženskoga roda mnogo rjeđe (ćud, kokoš, svijest, bol misao < misal i sl.).

¹ Izd. Naučno društvo NR Bosne i Hercegovine, Djela, knjiga VI, Odjeljenje istorisko-filoloških nauka, knjiga 5, Sarajevo 1955, str. 17. i 19.

Prema tome, razumljivo je da oni iz udaljenijih krajeva sklanjaju ime ove planine po deklinaciji imenica muškoga roda, pogotovo jer i ne pomišljaju na planinu nego na nogometni klub. (Pri ovom mi pada na um ona misao suvremenog filozofa koji je konstatirao površnost znanja današnje omladine, da kad čuju ime Sofija i ne pomišljaju na glavni grad Bugarske, nego na Sofiju Loren.) Tako nastaju oblici: »Susret Dinama s Veležom«, »Pobjeda Veleža je zaslužena« i sl. ili »Veležova momčad«, »Veležovi navijači«, »Veležovo igralište« itd.

Govorna praksa iz sportskog života je izvojevala imenici Velež muški rod, što može ostati kad je riječ o nogometnom klubu, ali ime planine treba da je i dalje ženskoga roda.

Alija Nametak

NOVI GRAMATIČKI PRIRUČNIK ZA OSMOGODIŠNJE ŠKOLE

Težak – Babić, *Pregled gramatike hrvatskosrpskog jezika za osnovne i druge škole*, Zagreb, Školska knjiga, 1966.

Godine 1966. izdala je »Školska knjiga« »Pregled gramatike hrvatskosrpskog jezika« za osnovne i druge škole. Kako je dakle knjiga namijenjena osnovnom jezičnom obrazovanju učenika osnovnih i sličnih škola, korisno je da se pobliže osvrnemo na to djelo koje će mnogi naši učenici imati u rukama i po njemu stjecati osnovna gramatička znanja. Pisci su dr Stjepko Težak, profesor Pedagoške akademije u Zagrebu, i dr Stjepan Babić, docent Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Pretežni dio knjige napisao je Težak, dok je Babić napisao samo dio uvoda (indoevropski jezici, slavenski jezici, hrvatskosrpski jezik, književni i razgovorni jezik), glasove č i ć dž i đ, glasovne skupine ije i je, veće poglavlje *tvorba riječi* i poglavlje *red riječi u rečenici*. Prigodom izrade dijalektoloških karata upotrijebljeni su noviji radovi te vrste, posebno dijalektološke karte D. Brozovića i B. Finke.

Kada čitalac otvori knjigu, primjećuje da ju je napisao praktičan stručnjak koji dobro poznaje problematiku poučavanja hrvatskosrpskog književnog jezika, jer je radio kao nastavnik i u osmogodišnjim školama i kao metodičar materinskog jezika na Pedagoškoj akademiji. Knjiga je u cjelini dobro sastavljena i ima glavnu svrhu da učenika upozna s osnovnim gramatičkim pojmovima hrvatskosrpskoga jezika, a manje se opaža težnja za davanjem praktičnih jezičnih savjeta.